

11. **Алиева, Р.В.** Осмысление творчества И.С.Тургенева в мировой литературе [Текст] / Р.В.Алиева // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2017. - №3-4(60). – С. 29-33.
12. **Алиева, Р.В.** Творчество И.С.Тургенева в литературной критике Кыргызстана [Текст] / Р.В.Алиева // Русское слово в Кыргызстане.- Б.: КРСУ, 2018. - №3(25). – С. 36-39.
13. **Кокоева, Т.С.** Стереотип как явление культурного пространства [Текст] / Т.С. Кокоева // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2020. - №1. – С. 73 – 76.

Поступила в редакцию 20.05.2021г.

УДК 82/821.0

Сарыков С.Т.

к.ф.н., доцент Кыргызско-Узбекского Межд. унив. им. Б.Сыдыкова,
Кыргызская Республика

ТЕНТИ АДЫШЕВАНЫН ЫРЛАРЫНЫН ТҮЗҮЛҮШТӨРҮ

Бул макалада изилдөөнүн предмети катары Тенти Адышеванын ырларынын түзүлүштөрү каралды. Макаланын максаты - Тенти Адышеванын поэзиясынын улуттук поэзиянын бир бөлүкчөсү катары эл арасында көркөмдүк-поэтикалык өзгөчөлүгү, улуттук өң-түсү, өзүнө гана тиешелүү касиеттери менен жашай бере турган көрүнүш экендигин ачып берүү жана ырларынын түзүлүштөрүнүн башка акындардын ырларынан айырмачылыктарын талдап анализдөө. Акындын ырларын талдоодо ритм, рифма, ыргак, басым, интонация, муундук түзүлүш, үндөштүк (сингармонизм) маселелери каралды. Акындын чыгармачылыгы элдик поэзияга, профессионалдык поэзиянын классикалык үлгүлөрүнө жакындыгы менен түшүндүрүлүп, кийинки муундардын өкүлдөрүнө окутулуп турулуусу зарыл. Жогорку окуу жайында ХХ кылымдагы кыргыз адабияты сабагы окутулганда акындын портрети окутулуп келе жатат.

Негизги сөздөр: Тенти Адышева; поэзия; улуттук поэзия; профессионалдык поэзия; ритм; рифма; басым; муундук түзүлүш; эркин ырлар; кыргыз ырлары; газал; сонет.

СТРУКТУРЫ СТИХОВ ТЕНТИ АДЫШЕВОЙ

В этой статье рассмотрена структура стихотворений поэтессы Тенти Адышевой. Целью исследования является раскрыть поэзию Тенти Адышевой, живущая в народе, как одна из частей национальной поэзии с художественно-поэтической особенностью, национальным колоритом, с индивидуальными свойствами и анализировать различие структуры ее стихотворений от стихотворений других поэтов. В процессе анализа стихотворений поэтессы рассмотрены такие вопросы, как ритм, рифма, интонация, слоговое строение, сингармонизм. Творчество поэтессы разъясняется близостью к классическим образцам национальной и профессиональной поэзии и должны быть донесены к следующему поколению.

Ключевые слова: Тенти Адышева; поэзия; национальная поэзия; профессиональная поэзия; ритм; рифма; интонация; слоговое строение; свободные стихи; кыргызские стихотворения; газал; сонет.

STRUCTURES OF TENTI ADYSHEVAS SONGS

This article examines the structure of Tenti Adysheva's poems as the subject of research. The purpose of the article is to reveal that Tenti Adysheva's poetry as a part of national poetry is a phenomenon that can live among the people with its artistic and poetic features, national color, and its own characteristics, and to analyze the differences in the structure of his poems from other poets. In the analysis of the poet's poems, the issues of rhythm, rhyme, rhythm, stress, intonation, syllable structure, harmony (synharmonism) were considered. The poet's work should be explained by its closeness to folk poetry, classical examples of professional poetry, and should be taught to future generations. A portrait of the poet has been taught at the university since the beginning of the twentieth century Kyrgyz literatur.

Key words: *Tenti Adysheva, poetry, national poetry, professional poetry, folk poetry, authentic poetry with high artistry, classical sample of poetry, national coloring, poetic-artistic frame, inborn talent, wonderful internal world, special ethics and esthetics.*

Кыргыз ырларынын түзүлүшү башка түрк ырлары сыяктуу эле силлабикалык системага кирет. Башкача айтканда, кыргыз ырларындагы ыргак ыр сабындагы муун сандарынын бирдей кайталанышына негизделет. Адабиятчы Рысалиев «Кыргыз ырларынын түзүлүшү» деген эмгегинде: «Кыргыз ырларынын ыргагын түзүүдө бардык муундар бирдей катышат, демек, кыргыз ырларынын ритмикалык эрежесиндеги биринчи белгиленүүчү маанилүү фактор тең салмактагы муундардын ар бир жолдун ичинде окшош санда курулушу», - деп, кыргыз ырларынын муунчул системага кире тургандыгын белгилейт. Анткени, кыргыз тилинде басым эреже катары сөздүн акыркы муунуна түшөт да, маани ажыратуучу милдетти аткарбай, дайыма сөз бөлүү үчүн колдонулат. Ошондуктан, басым кыргыз поэзиясында ыргак түзүүнүн негизги каражаты катары кызмат өтөбөйт. Ырда басым түшкөн да, түшпөгөн да муундар бардык учурда ыргак түзүүгө бирдей даражада катышат. Ыр жолдорунун ичинде муундардын майда бөлүктөргө бөлүнүшүн кыргыз поэзиясында төрт муундан он алты муунга чейинки өлчөмдөр бүт берет дешет, кыргыз ырларын изилдөөчүлөр. Кыргыз поэзиясында мындан башка муундук өлчөм кездешпейт делет. Бирок айрым учурларда андан да көп муундук өлчөмдөр кездешерин биз билебиз. Муундардын белгилүү өлчөмдө бөлүктөргө бөлүнүп жайгашуусу, муунчул кыргыз ырларынын негизги ыргактык ички закону болуп эсептелет. Ыргактык бөлүкчөлөрдүн жалпы саны жагынан Тенти Адышеванын да ырларын төрт топко бөлүп кароого болот.

Дегеле, кыргыз поэзиясында бир ыргактык бөлүктөн турган ыр болбойт, бул кыргыз ырларынын ички законуна байланыштуу көрүнүш. Ал эми эки, же үч муунактуу ырлар басымдуу орунду ээлейт, беш муунактуу (ыргактык бөлүктүү) ырлар болсо сейрек кездешет. Ал эми кыргыз оозеки поэзиясы, анын өкүлдөрү болгон ырчылар поэзиясында өзгөчө өнүккөн ыр түрү – бул эки ыргактык бөлүктүү ырлар болуп саналат. Ыргактык бөлүктөгү муундардын саны жалпысынан экиден тартып, жетиге чейин барат, бирок басымдуу көпчүлүгү экиден тартып төрткө чейинки топтор болот.

Акын чыгармачылыгында мындай негизде жазылган ырлары көп. Биз жогоруда учкай белгилегендей, акын оозеки чыгармачылыктын көрөңгөсүнөн даам таткан, ошого байланыштуу ырлары ушул типте жазылган.

Акындын ырларында ыргактык бөлүктөрдүн муун топтору дайыма эле бирдей эмес, бул закон ченемдүү көрүнүш. Окшош муундуу ыргактык бөлүктөрдүн (вертикалдуу) тигинен бирдей санда тартиптүү кайталанышын сактоо кыргыздын силлабикалык ырларында ыргак түзүүчү роль ойнойт. Бул өзгөчөлүк (горизонталдык) туурасынан келишинен кескин айырмаланат, тактап айтканда, тикесинен муунактагы муун сандары сөзсүз бирдей сакталат, туурасынан муун сандары ар кандай боло берет.

Маселен:

Аркаят менин Ала-Тоом,

Аскасы асман тирешип.

Агылып сызат булуту,

Бирин-бири сүрөшүп.

8 муун турду, «Ала-Тоо» ырынан

Ал эми:

Ырлар жазсам, жаштар обон салгандай,
Гүлдөр тиксем, күндө карап тургандай.
Көңүл чиркин көкөлөнүп эргисе,
Кезегинде кыздар менен баскандай.

11 муундан турду, «Кайда чеги» ырынан

Дагы «*Таң алдында*» ырындагы төмөнкү саптар:

Таң алдында ойгонушуп чымчыктар, чыйпы-чыйпы, тынчы кетет кобурап,
Желге ойгонуп, желпинишет береги, бак-дарактар жалбырактап топурап.

22-24 муундан турду

Демек, ушул мисалдардан көрүнгөндөй, ырлардын муундары дайыма эле бирдей боло бербейт деген жыйынтыкка келсек болот.

Совет бийлигинин жылдарында кыргыз ырларынын түзүлүшүндө өркүндөөлөр, жаңылануулар, өзгөрүүлөр болду. Натыйжада, ыргактык өлчөм так сакталбаган эркин ырлар пайда болду. Мындан сырткары, 1950-жылдардын акыры 60-жылдардын баш ченинде өлкөнүн саясий-маданий турмушундагы жандануу адабияттын кескин түрдө өсүп-өнүгүп, жаңыланышын, башкача айтканда «секирик» жасоону шарттады. Чыгармачылык процесстерде жаңыга умтулуу, изденүү рамкаланган формага сыйбоо көрүнүштөрү, реформалоо багыты күч алды. Дегеле, жалпы мурдагы союздун карамагындагы республикалык акындардын чыгармачылык өнүгүшүндө өзгөрүүлөр боло баштады. Ошол учурдун актуалдуу маселеси – космос мейкиндигин өздөштүрүү, өткөн согушту эскерүү менен анын таасиринен жыйынтыктарды чыгаруу, нравалык маселелерге көңүл буруу эле. 60-жылдардын башында «эстрадалык поэзия» деп аталган ырларды, поэмаларды жарата баштаган Москвалык акындар Е. Евтушенко, А. Вознесенский, Р. Рождественский жана башкалардын таасиринде бир топ кыргыздын белгилүү жаш акындары кыргыздын традициялуу уйкаш ыр формасына жаңылык киргизүү аракеттерин жасашкан. Мунун таасири менен 50-жылдардын экинчи жарымынан тартып ак ырлар, уйкашсыз ырлар жарала баштады.

Жаңычылдык идеясын чыгармачылыгында кош колдоп чыгышкан таланттуу акындар улуттук поэзиябыздын идеялык-тематикалык горизонтторун кеңейтти, поэтикалык ойдун эркиндигин кеңири пайдаланышты, жаңы мазмунга жаңы формаларды табууга дилгирленишти. Бул көрүнүш кыргыздардын традициялык ырларында болгон эмес. Ошон үчүн ошол мезгилде уйкашсыз ырлардын тегерегинде дүркүрөгөн талаш-тартыштар жүргөн. Бирок, турмуш кыргыз поэзиясында да ак ырлар, эркин ырлар боло тургандыгын далилдеди.

Тажрыйба иретиндеги алгачкы бул изденүүлөр жана табылгалар оңойго турбаса дагы мындай жанрда С. Эралиев, О. Султанов, Р. Рыскулов, Т. Кожомбердиев, С. Акматбекова, С. Тургунбаев, Т. Муканов, М. Абылкасымовалар ырларды жаратышып, эмгектеништи. Айрым акындар чыгармачылыгында ак ыр жазуу менен аброй тапты десек жаңылыштык болбос. Ак ырларда ыргак түзүүнүн негизги каражаты интонация, басым, эркин ыргактык өлчөмдөр болуп эсептелет.

Эркин ырдын элементтери, айрым көрүнүштөрү мурдатан эле улуттук эпостордо кездешкен, жаңылмачтарда, калптарда, табышмактарда кеңири колдонулган. 30-жылдары

М. Элебаев, Ж. Турусбековдор бир топ ырларды жаратышып, эркин ырдын мүмкүнчүлүгүн пайдаланышкан. Бул форма кийин Р. Шүкүрбековдун чыгармачылыгында учураган.

Акын Тенти Адышева да бул жанрдан артта калган жок. Ырларынын ичинде аз санда болсо дагы, бул жанрга кайрылып, өз салымын кошуп келген. Анын мындай жанрда жазган ырлары поэтикалык жаңы мазмунду жаратуу менен жакшы чыккан десек да болот.

Акындын «Талаш» аттуу ырынан:

Эзелкиден адамзат,
Бир-бирине
Жырткычтарча кас экен.
Бул дүйнөдө
Чындык деген аз белем.
Көпчүлүктүн
Жүрөктөрү таш белем.
Анын үчүн
Адам бетин ар качан
Жууп келет эзелкиден жаш менен!

Албетте, мындай ырлар акындын өжөр акылынан, тынымсыз чыгармачылык изденүүсүнөн, бийик интеллектуалдык изденүүсүнөн жаралды. «Поэзияда адам духунун кереметтүү абалынан, анын бийик интеллектуалдык чыңалуусунан жаралып, адам духунун ошол кереметтүү абалынын, бийик интеллектуалдык жана эмоциялык чыңалуусунун жемиши болот. Поэзияда бул улуу ачылыштарды ачылыштай деңгээлде, буга чейин такыр айтыла электей жаңы каражаттар, жаңы сөз, жаңы үн, жаңы форма, жаңы интонация, ритм менен чагылдырууга тийиш, башкача айтканда чыгарма бир мүнөт да тынч алып канааттанып калууну билбеген адам акылынын өжөр демин, кубатын, учкул замандын жүрөк кагышын камтып, бул улуу ачылышка тете касиетте жазылышы керек. Акын мына ушул негизде туруп колуна калем кармайт», - дейт С. Тургунбаев.

Демек, турмуш, тагдырдагы алай-дүлөй окуялар, айлана-чөйрөдөгү болуп жаткан өзгөрүүлөр акындан эркин ыр формасын талап кылды. Эркин ырдын үрөнү кыргыз адабиятында мурдатан эле бар эле, эртедир-кечтир кыргыз поэзиясында баштатан закон ченемдүү пайда боло турган, традициялык ырлардын бай арсеналы өзүнүн диалектикалык бутагы катары өндүрүп чыгара турган көрүнүш болучу. Ошондуктан, эркин ыр акындын чыгармачылыгында да тамыр жайды.

«Ойтор келет» аттуу ырынан мисал:

Бул дүйнөгө,
Ыйлап келем
Ыңаалап мен,
Көздөрүмдөн жаш чыкпай,
Эрбең-сербең...
Энтелеп,
Эки колум камчылай.
Бул дүйнөдөн
Эми кетем,

Эрдим тиштей,
Илкий басып унчукпай.
Бирок гана,
Көздөн жашым
Көлдөп агар соолубай ж.б.

Уйкаштык – ыр түрүндөгү чыгармаларга таандык көрүнүш. Ошондуктан, уйкаштык поэзиядагы ыргак түзүүчү көрүнүшкө кирет. Кыргыздын традициялык ырларынын баарына, ошондой эле эркин өлчөмдөгү азыркы поэзияга да уйкаштык мүнөздүү. Азыркы учурда, тагыраак айтканда, 1950-жылдардан тартып жазылган ак ырларда кээде уйкаштык учурлар да бар экени белгилүү. Мындай көрүнүш акындын чыгармаларынын дээрлик бардыгында сакталган. Акын ырларын эркин ыр тибинде жазса да, уйкаштыкты терең сактаган.

Кыргыз ырлары добуштук жагынан ыр сабынын баш жагынан, ортосунан, өзгөчө аягынан үндөшөт. Кээде үндөштүк эки, үч жеринен тең болушу мүмкүн, тагыраак айтканда, уйкаштык ыр сабынын башынан да, аягынан да ишке ашат. Мындай учурда ырдын эмоционалдык күчү артат.

Ошентип, уйкаштык дегенибиз ыр жолдорундагы эки сөздүн добуштук үндөштүгү. Үндөштүк бир сөздөн, кээде эки сөздөн турат. «Уйкаштык бул ыр жолдорунун ыргактык түзүлүшүнүн белгилүү бир жеринде туруучу эки сөздүн үндөштүгү», - дейт Томашевский. «Бул аныктамада уйкаштыктын бардык тилдерге мүнөздүү орток белгиси эске алынган», - дейт кыргыз ырларынын изилдөөчүсү К.Рысалиев. Уйкаштыктын негизги фактору, башкача айтканда, башкы белгиси – эки сөздүн үндөштүгү, добуштук окшоштугу кандай? деген суроого Б.В. Томашевский абдан туура жооп берген: «Эки сөздү кандай шартта уйкашат деп эсептөөгө болот, эгерде биз аларды жөн гана бири-бирине үндөшүп жатат деп койсок, анда биз эч нерсени аныктай албайбыз, анткени үндөштүк ар кыл касиетке ээ болушу мүмкүн. Демек, үндөштүк тыбыштардын окшоштугу, ал эми тыбыштар бири-бирине ар кыл негизде, ар кыл даражада окшошушу мүмкүн».

Бул учурда ар бир тилдин закондору ар башка болорун эске алуу керек. Анткени, сөз тыбыштардан турат, ырдагы уйкаштыкты түзүүчү болуп тыбыштар эсептелет. Кыргыз ырларын уйкаштыгын изилдөөдө сингармонизм (үндүүлөрдүн үндөшүүсү) законун эске алуу керек. Себеби, тыбыштар жоон, ичкелигине карата үндөшүшөт. Ошентип, уйкаштык ырдын ыргагынын кошумча жардамчы элементи болуп эсептелет, дегенибиз ыргаксыз ырлар ыр эмес.

Акын мейли кандай жанрда ырларды жаратпасын, уйкаштыкты терең сактаган.

Акым барбы арсаңдап күлө турган,
Айланып сапар чегип жүрө турган.
Сен жатсаң туткунунда кара жердин,
Өлбөстөй өмүрдү мен сүрө турган.

«Акым барбы»ырынан

Же:

Жек көрөм мен көкүрөк көтөргөндү,
Карт-курт этип калп эле жөтөлгөндү,
Жөнөкөйлүк турса дагы жапызданып,
Жакшы көрөм мен ага жөлөнгөндү.

«Жек көрөм»ырынан

Мында биринчи, экинчи, үчүнчү саптардын муундары уйкашып жатат. Ошентип, уйкаштык кошумча каражат катары пайдаланылат. Кыргыз ырларын изилдөөчүлөр уйкаштыкты башкы, ички, аяккы деп үчкө бөлүшөт.

Булардын ичинен өзгөчө орунду аяккы уйкаштык ээлейт. Уйкаштыктын ыр сабынын аягына келери басымдуу, Маяковский “уйкаштыктын ыр сабынын аягына келе турганын, анын маани берүүчү жагы басымдуу экендигинде”, - деп көрсөткөн. Уйкашкан сөздөр интонация, басым менен берилет. Уйкаштыктын түрлөрү боюнча алып караганда да, акын ырларында бардык түрлөрү кездешкенин көрөбүз.

Шаркырап өзөн суулар агып турса,
Шарпылдап көлүң жээкке согуп турса,
Шыпырып маңдай терин орокчулар,
Күзүндө дан-эгинин оруп турса,
Дүнүйөнүн бактысы немей ал эмине!

«Бакты немей эмине!»ырынан

Бул түрмөктүн башкы жана аяккы муун топтору ыр саптарынын баш жагынан да, аягынан да уйкашып жатат.

Же:

Кара-Тоодон кара бүркүт шаңшыса,
Ала-Тоодон ак ылаачын үн салат.
Кара калпак жигит ырын ырдаса,
Аземденип акын селки күү чалат.

«Арноо» ырынан

Уйкаштыкты составына карата “жөнөкөй жана татаал уйкаш” деп бөлөбүз. Жөнөкөй уйкаш бир сөз аркылуу болот, ал эми татаал уйкашта эки же андан ашык сөздөр уйкашат. Мындай ырлар да акын ырларында көп кездешет. Ошону менен катар акын чыгармаларында “газал”, “сонет” өңдүү ырлар, төрт, беш, алты сап, он саптуу ырлар көп кездешет.

«Аял жүгү» аттуу ырынан:

Аялдын арабасы толо жүгү,
Тынымсыз тартып келет түнү-күнү.
Эне жүгүн алмашып, кызы тартып,
Кычырап арабанын чыгат үнү,
Кылымдар кылчайбастан өтө берет.
Кыздар да эне жашка жете келет,
Кылдырап оор тартып арабасы,
Күндөн-күн күчү тайып кете берет.
Энелик эбегейсиз түйшүгүндө,
Эртелеп сулуу түрү өчө берет,
Бирок да көөнөрүшүн көрккө бөлөп,
Түрлөнүп тиккен гүлү өсө берет.

Акын көп окуган, көп изденген ошолордун таасиринде чыгыш, батыш адабияттары менен терең, тыгыз тааныш болгон. Жыйынтыгында, кыргыз адабиятынын, кыргыз поэзиясынын өркүндөп-өсүшүнө өз салымын кошуп, ырларын да ар түрдүү таризде, элдикинен өзгөчөлөнтүп, башкаларга мисал боло турган кылып жазууга аракеттенген.

Акын ыр саптарын тизмектеп жатып:

Ушул жыргал, жаркыраган күн бүтүп,
Боз топурак кучагына барармын.
Сайран күндүү, сансыз сырдуу дүнүйө,
Жан кеткен соң, бирин сезбей калармын.
Жашыл токой, көк шибердин үстүндө,
Курбуларым үлпөт куруп олтурар...
Мени эстеп ошолордун ичинде,
Балким бирөө көзгө жашын толтураар...

Же:

«Ойго келет» ырынан

Мен өзүмчө “өлбөс күн” деп эсептейм,
Бир тирүү жан тепсеп турса үстүмдө,
Ушул китеп жандуу эмей эминде,
Ар убакта турган биздин үстөлдө... - дейт.

Өмүрү өткөндөн соң акын сөзсүз бирөөлөр анын артынан жазган чыгармаларын окуп, изилдөөлөрдү жүргүзөрүн, ырларына кайдыгер карабастыктарын билген тариздүү сөздөрдү айткан. Акындын акындык өнөрүн ачып, талдап берүү биздин максат, кийинки муун жараткан эмгектерине саресеп салуусу зарыл. Акын өзү ошону эңсеген, каалаган, чыгармачылыгында ушундай тыянактарды чыгарган. Тенти Адышева акын катары элдик поэтикалык ойломдун жана профессионалдык поэзиянын салттарынан калыптанып, эмгектерди жаратып бизге сунуштаган.

Жыйынтыктар:

1. Кыргыз Эл акыны Тенти Адышеванын ырларынын түзүлүштөрү тереңдеп анализденди;
2. Акындын ырларын талдоодо ритм, рифма, ыргак, басым, интонация, муундук түзүлүш, уйкаштык, үндөштүк (сингармонизм) маселелери каралды;
3. Акындын көркөм башаттары жана чыгармачылыгындагы көркөмдүк чеберчиликтери ачылып берилди.

Колдонулган адабияттар:

1. Адышева, Т.Ж. Кылы үзүлгөн комузум [Текст] / Т.Ж. Адышева // Чыгармалар жыйнагынын бир томдугу. - Ф.: Кыргызстан, 1987.
2. Айтматов, Ч.Т. Биз дүйнөнү жаныртабыз, дүйнө бизди жаныртат [Текст] / Ч.Т.Айтматов. – Ф.: Кыргызстан, 1988.
3. Артыкбаев, К. Чыгармалар жана ойлор [Текст] / К. Артыкбаев. - Ф.: Кыргызстан, 1974.
4. Адышева, Т.Ж. Ырлар жана поэмалар [Текст] / Т.Ж. Адышева. - Ф.: Кыргызстан, 1979.
5. Даутов, К. Уникалдуу феномен [Текст] / К.Даутов - Ф.: Ала-Тоо, 1989.- №9.- 159 б.
6. Тургунбаев, С. Замандаштын дүйнөсү [Текст] / С. Тургунбаев. - Ф.: Кыргызстан, 1997.
7. Рысалиев, К. Кыргыз ырларынын түзүлүшү [Текст] / К. Рысалиев - Ф.: Мектеп, 1963.

8. Сарыков, С.Т. Похвала, пожелание, сказанные в виде фразеологизмов и их семантика в кыргызском языке [Текст] / С.Т. Сарыков // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2017. - №3,4. – С. 38–44.
9. Сарыков, С.Т. Философия поэзии Тенти Адышевой [Текст] / С.Т. Сарыков // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2020. – № 3. – С. 50–56.

Поступила в редакцию 1.06.2021г.

УДК 82/821.0

Сарыков С.Т.

к.ф.н., доцент Кыргызско-Узбекского Межд. унив. им. Б.Сыдыкова,
Кыргызская Республика

АКЫНДЫН ЫР ДҮЙНӨСҮНДӨГҮ ФИЛОСОФИЯЛЫК КӨЗ КАРАШТАР

Макалада изилдөөнүн предмети катары Тенти Адышеванын поэзиясынын философиялуулугу каралды. Изилдөөнүн максаты - Тенти Адышеванын поэзиясы улуттук поэзиянын бир бөлүкчөсү катары көркөмдүк-поэтикалык өзгөчөлүгү, улуттук өң-түсү, өзүнө гана тиешелүү касиеттери менен эл арасында жашай бере турган көрүнүш экендигин ачып берүү. Акындын поэзиясы салттык, поэтикалык-көркөмдүк алкакта алып караганда, башка улуттук поэтикалык салттардын терен таасири менен гана жаралган көрүнүш эмес. Анын поэзиясы биринчи иретте тубаса талант менен шыктан табигый түрдө жаралган көрүнүш. Акындын чыгармачылыгы элдик поэзияга, профессионалдык поэзиянын классикалык үлгүлөрүнө жакындыгы менен түшүндүрүлөт.

Негизги сөздөр: Тенти Адышева; поэзия; улуттук поэзия; профессионалдык поэзия; элдик поэзия; бийик көркөмдүктөгү чыныгы поэзия; поэзиянын классикалык үлгүсү; улуттук өң-түс.

ФИЛОСОФСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ПОЭТА В МИРЕ ПОЭЗИИ

Поэзия Тенти Адышевой, как часть национальной поэзии с художественно-поэтической особенностью, национальным колоритом и индивидуальностью, является феноменом, живущим в сознании каждого читателя. С поэтично-художественной стороны поэзия поэтессы не явление, образованное под впечатлением других национальных поэтических традиций, а в первую очередь, явление, возведенное из врожденного таланта и вдохновения естественным путем. Ее творчество поясняется схожестью к народной поэзии и к классическим образцам профессиональной поэзии.

Ключевые слова: Тенти Адышева; поэзия; национальная поэзия; профессиональная поэзия; народная поэзия; истинная поэзия с высокой художественностью; классический образец поэзии; национальный колорит.

PHILOSOPHICAL VIEWS OF THE POET IN THE WORLD OF POETRY

The poetry of Tenti Adysheva as a part of national poetry with an artistically poetic peculiarity, national flavor and individuality, is a phenomenon that lives in the minds of every reader. From the poetic and artistic side, the poetry of the writers is not a phenomenon of other national poetic traditions, but first of all, a phenomenon built from innate talent and inspiration in a natural way. Her works are explained by the similarity to folk poetry and classical samples of professional poetry.

Key words: Tenti Adysheva; poetry; national poetry; professional poetry; folk poetry; authentic poetry with high artistry; classical sample of poetry; national coloring.

Рух дүйнөсү түбөлүк турчу керемет дүйнө дейбиз. Бирок ал асманда асылып турчу нерсе да эмес. Ар убак анын күйөрманы болуп, маңызын ачып, маанисин арттырып турбаса, ал дагы азып-тозуп кетери бышык. Рух дүйнөсү бийик жана таза болгон